

SXEDIO.J5

24.4.1956: Ο ΓΕΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ ΤΟΥ ΑΚΕΛ ΕΖΕΚΙΑΣ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ ΜΕΤΑΦΕΡΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΚΑΪΜΑΚΛΙ ΣΤΗΝ ΟΜΟΡΦΙΤΑ ΚΑΙ ΑΠΟ ΕΚΕΙ ΣΕ ΔΙΑΦΟΡΑ ΚΡΗΣΦΥΓΕΤΑ

Στο τελευταίο μέρος του αφηγήματος του για την απόδραση του από το Γενικό Νοσοκομείο Λευκωσίας στις **20.4.1956** του Γενικού Γραμματέα του ΑΚΕΛ εζεκία Παπαϊωάννου, ο Ανδρέας Φάντης (Χαραυγή **20.4.1962**) σημειώνει αναφέρεται στις μετακινήσεις του Ε. Παπαϊωάννου στα διάφορα κρησφύγετα του.

Εγγραφε ο Ανδρέας Φάντης:

"Ας επανέλθουμε στο Καΐμακλί, στο σπίτι της συγγένισας της οικογένειας Χρ. Πέτα, που κατέφυγε ο Γ.Γ. του ΑΚΕΛ, Ο κ. Παπαϊωάννου στέλλει μήνυμα τους "έξω" μέσω της Μαρούλας Χρ. Πέτα και αποφασίζεται όπως το ίδιο βράδυ μεταφερθεί, προσωρινά, στο σπίτι του Κώστα Αυγούστου, στην Ομορφίτα, πίσω από το Μπάϊ-Πας.

Οι σύνδεσμοι κινήθηκαν δραστήρια για τις αναγκαίες διευθετήσεις και κατά τις **7-8** το βράδυ, ο Γ.Γ. του ΑΚΕΛ, έχοντας για συνοδούς τον Νικόλα Μεσαρίτη και Κώστα Χίππη ξεκινούν πεζοί (η κυκλοφορία οχημάτων απαγορευόταν ύστερα από ορισμένη ώρα) για την Ομορφίτα. Να πως διηγείται την άφιξη τους ο Κώστας Αυγούστου:

"Όταν κτύπησε η πόρτα και είδα πως ήταν ο φίλος Παπαϊωάννου, η χαρά μα και η συγκίνηση μας, ήταν πολύ μεγάλη, σαν να θυμούμαι ακόμη τα δρακρυσμένα μάτια της Χριστίνας, της γυναίκας μου, που δεν πίστευε σε ό,τι έβλεπε εμπρός της. Ο σύνδεσμος που είχε έλθει νωρίτερα, για να με ρωτήσει κατά πόσο θα μπορούσα να δεχθώ "ένα παράνομο στο σπίτι μας" δεν μου ανέφερε το όνομα του φ. Παπαϊωάννου. Εγώ δε είχα υποθέσεις ότι ο παράνομος θάταν κανένας από τους "έξω". Να όμως που μπρος μας εκείνη τη στιγμή ήταν ο Γ.Γ. του Κόμματος".

Αλλάς ακούσουμε και την αφήγηση της κ. Χριστίνας Αυγούστου:

" Το πρώτο πράγμα που ζήτησε ο φίλος Παπαϊωάννου ήταν ένα ζεστό μπάνιο. Ήταν χλωμός και πολύ κουρασμένος.

Στο μεταξύ του ετοιμάσαμε το δωμάτιο (σημ. "X": Μπαίνοντας από την είσοδο του σπιτιού, το δεύτερο δεξιά) και είχαμε πάντα τον νου μας στα παιδιά, να μη ξυπνήσουν και τον δουν. Ο Νίκος και η Θάλεια ήταν τότε μόλις τεσσάρων και τριών χρονών, αλλά μαζί μας έμενε και ο Ιλαρίων ανδράδελφος μου που πήγαινε στη σχολή Σαμουήλ και που μπορούσε να του φύγει καμμιά λέξη. Αλλά κράτησε τα χείλη του κλειστά παρ' όλο που όπως μας είπε αργότερα, κατάλαβε ποιον φιλοξενούσαμε. Οι εφημερίδες βλέπετε είχαν δημοσιεύσει τη φωτογραφία του Παπαϊωάννου...

Ο φίλος Πάπης έμεινε κοντά μας από το βράδυ της Παρασκευής μέχρι το πρωί της Τρίτης (**24 Απριλίου 1956**). Κατά τις **10-11** ήλθε ενα φορητό γεμάτο άμμο και τσιακκίλι, από το οποίο κατέβηκαν ο Κώστας Χίππης και οδηγός (ο Γιάννης Τριανταφυλλίδης). Ο κ. Πάπης φόρεσε ρούχα κτίστη, καταλεκιασμένα από τους γύψους, και σκουφί.

Μας αποχαιρέτισε, θυμάμαι πως κι εκείνος ήταν συγκινημένος, και κάθισε μπρος στο φορητό, ανάμεσα στον οδηγό και τον Χίππη".

Από το σπίτι του Κώστα Αυγούστου στην Ομορφίτα, ο κ. Παπαϊωάννου θα μεταβεί στο σπίτι του Α. Β. στον Άγιο Δομέτιο, όπου κρυβόταν και ο κ. Ανδρέας Φάντης, Β. Γ.Γ. του ΑΚΕΛ. Στο ίδιο αυτό σπίτι, έμεινε κατά διαστήματα και ο κ. Γιάννης Κατσουρίδης, ο οποίος λίγο αργότερα θα αναλάβει υπεύθυνα την καθοδήγηση της επαρχιακής οργάνωσης Λευκωσίας.

Στο ίδιο αυτό σπίτι συνεδριάζει, όπως οι περιστάσεις το επιτρέπουν, το παράνομο Πολιτικό Γραφείο του ΑΚΕΛ και σε μια ή δυο περιπτώσεις η παράνομη Κεντρική Επιτροπή.

Οι κ.κ. Παπαϊωάννου και Φάντης θα μείνουν σ'

αυτό το σπίτι στον Άγιο Δομέτιο μέχρι το Σεπτέμβριο **1956**. Από εκεί θα μεταφερθούν στο σπίτι του Γρηγόρη και της Στέλλας Αντωνίου στην Ακρόπολη (οδός Επιδαύρου αρ. **1**, τότε οδός Οθωνος αρ. **4**) όπου ο παράνομος μηχανισμός του Κόμματος έχει ετοιμάσει ένα νέο κρησφύγετο.

ΤΟ ΚΡΗΣΦΥΓΕΤΟ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΗΣ: Στο κρησφύγετο αυτό (στην Ακρόπολη) οι κ.κ.Ε. Παπαϊωάννου και Ανδρέας Φάντης θα μείνουν από τον Σεπτέμβρη του **1956** μέχρι το Φλεβάρη του **1957**. Τα περισσότερα κομματικά έγγραφα της περιόδου αυτής, αποφάσεις, προκηρύξεις και άλλα, θα συνταχθούν εδώ, κι' απ' εδώ οι σύνδεσμοι του Κόμματος θα κρατήσουν ζωντανή την επαφή με τους ακελιστές που βρίσκονται έξω ή στο στρατόπεδο (μετά τις Κεντρικές Φυλακές) της Πύλας.

Το κρησφύγετο διατηρείται σχεδόν μέχρι σήμερα. Μόνο που τώρα έχει... κανονική είσοδο, εκεί που κάποτε ήταν ενιαίος σοβατισμένος τοίχος και ο "αγωγός επικοινωνίας" με το σπίτι του Γρηγόρη και της Στέλλας Αντωνίου είναι σήμερα σφραγισμένος με στρώματα από μπετόν.

Επισκεφθήκαμε κι εμείς το κρησφύγετο, (ο Ανδρέας Φάντης περιέγραφε την απόδραση Παπαϊωάννου ανώνυμα και έδινε τη εντύπωση ότι επρόκειτο για άλλο πρόσωπο που έγραφε το σχετικό αφήγημα). Είναι ένα μικρό υπόγειο **290** πόντους μήκος χ **315** πλάτος, χ **225** ύψος, ικανό να περιλάβει μόλις δυο κρεβάτια εκστρατείας (κάμπετ) και ν' αφήσει κάποιο ελάχιστο εμβαδόν για δυο τρεις βηματισμούς, εκεί που ο δεξιός τοίχος, μπαίνοντας ενώνεται με την οροφή του υπογείου, εύκολα μπορείς να ξεχωρίσεις τη νέα πλάκα από μπετόν που χύθηκε και σφηνώθηκε πολύ αργότερα. Τότε όμως η πλάκα αυτή από κουγκρί ήταν κινητή, πάνω σε δυο σιδερένιες ράγιες, κι έδινε διέξοδο σ' ένα ντουλάπι του τοίχου, που βρισκόταν στο δεύτερο δωμάτιο δεξιά του σπιτιού, στο δωμάτιο αυτό έμενε ο αδελφός του Γρηγόρη Γιώργος, μαθητής τότε της Δ Κλασσικού. Κάθε φορά που οι κ.κ. Παπαϊωάννου και

Φάντης ήθελε να ανέβουν πάνω, κινούσαν την πλάκα, έσπρωχναν και το επίσης κινητό ξύλινο δάπεδο του ντουλαπιού και έβγαιναν στο σπίτι.

Αυτό όμως πάντοτε προϋπόθετε την "έγκριση" της κ. Στέλλας Αντωνίου που σ' όλο αυτό αυτό το διάστημα στάθηκε άγρυπνος "αγγελος φύλακας".

Όταν όλα ήταν ήσυχια, μας αφηγείται η κ. Στέλλα, άνοιγα το ντουλάπι και κτυπούσα συνθηματικά το ξύλινο πάτωμα του. Τότε οι φίλοι Παπαϊωάννου και Φάντης μπορούσαν, αν ήθελε να ανέβουν για να αναπνεύσουν ή να κινηθούν λίγο άνετα".

Το κρησφύγετο από άποψης "καμουφλάζ" ήταν πολύ καλό. Αυτή ήταν και η γνώμη μερικών αστυνομικών όταν πολύ αργότερα, τον Ιούλιο του 1960 επεσήμαναν την ύπαρξη του με βάση πληροφορίες εχθρικών προς το Κόμμα στοιχείων. Ότι τους εντυπωσίασε ιδιαίτερα ήταν ότι κάτω από το ξύλινο δάπεδο του ντουλαπιού υπήρχε το "φυσικό δάπεδο του σπιτιού" που "όμως κινείτο".

Το ζεύγος Αντωνίου θυμάται και έχει πολλά περιστατικά να αφηγηθεί από "τη ζωή εν τάφω" των κ.κ. Παπαϊωάννου και Φάντη.

Η κ. Στέλλα ιδιαίτερα, θυμάται έντονα μια αλλοιώτικη συνεδρίαση πολλών φίλων, θάταν αρχές του Νοέμβρη, νομίζω".

Η "ολονύκτια εκείνη ήταν μια από τις ιστορικές συσκέψεις του παράνομου Πολιτικού Γραφείου του ΑΚΕΛ, σ' αυτή συζητήθηκε η κατάσταση όπως διμορφωνόταν ύστερα από την τριπλή αγγλο-γαλλο-ισραηλινή ιμπεριαλιστική επιδρομή κατά του Σουέζ, με όλους τους κινδύνους που εγκυμονούσε σε τοπική και διεθνή κλίμακα και καθορίστηκαν τα καθήκοντα που έμπαιναν επιτακτικά μπρος στο Κόμμα. Στην ίδια αυτή συνεδρία αποφασίστηκε η κυκλοφορία προκήρυξης του ΑΚΕΛ με τίτλο: "Ειρήνη, όχι πόλεμο. Λευτεριά, όχι εκτελέσεις, στρατόπεδα συγκέντρωσης και καταπίεσεις".

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΡΟΚΗΡΥΞΗ: Η προκήρυξη αυτή συντεταγμένη στο κρησφύγετο από τους κ.κ.

Παπαϊωννου και Φάντη με βάση την απόφαση της συνεδρίας του Πολιτικού Γραφείου, φέρει ημερομηνία **6.11.1956** και θα παραμείνει ασφαλώς σαν ένα από τα ιστορικά ντοκουμέντα του παράνομου ΑΚΕΛ:

" Η ίδια πολιτική της Κυβέρνησης Ηντεν, ανέφερε η προκήρυξη, που έστησε στρατόπεδα συγκέντρωσης στην Κύπρο, εκμηδένισε τα στοιχειώδη ανθρώπινα δικαιώματα του Κυπριακού λαού και επέβαλε ένα αφόρητο στρατοκρατικό καθεστώς στον τόπο μας, οδήγησε σε πόλεμο για την κατάληψη της Διώρυγας του Σουεζ".

Η προκήρυξη αποτελεί μια έντονη καταδίκη του φιλοπόλεμου ιμπεριαλισμού, μια διακήρυξη του "αναφαίρετου δικαιώματος αυτοδιάθεσης" του κυπριακού λαού, μια πραγματική κραυγή για τη λευτεριά και την ειρήνη:

"... Η Κυβέρνηση Ηντεν μαζί με την κυβέρνηση Μολλέ και τους ισραηλίτες σιωνιστές, παραβιάζοντας τις αρχές της ειρηνικής συνύπαρξης και τον καταστατικό χάρτη του ΟΗΕ, διεξάγουν ουσιαστικά πόλεμο ενάντια στον αιγυπτιακό λαό, χρησιμοποιώντας προς τούτο το κυπριακό έδαφος παρά την θέληση του Κυπριακού λαού.

" ...Ο κυπριακός λαός που αγωνίζεται για το αναφαίρετο δικαίωμα της αυτοδιάθεσης, δεν θέλει τον πόλεμο. Γι' αυτό και ενώνει τη φωνή του μαζί με τη φωνή του Βρετανικού λαού και όλων των άλλων λαών του κόσμου και απαιτεί:

- Να σταματήσει ο πόλεμος. Να αποσυρθούν τα ξένα στρατεύματα και να λυθούν οποιοσδήποτε διαφορές με ειρηνικές και ισότιμες διαπραγματεύσεις.

Η ειρήνη του κόσμου να τεθεί πάνω από οποιαδήποτε ιδιοτελή συμφέροντα. Αυτό επιβάλλουν τα συμφέροντα του κυπριακού λαού των λαών της Μ. Ανατολής του βρετανικού και γαλλικού λαού και όλων των άλλων λαών του κόσμου.

Να σταματήσει η αιματοχυσία στην Κύπρο, να καταργηθούν τα έκτακτα μέτρα για τα στρατόπεδα

συγκέντρωσης. Να αφεθούν ελεύθεροι όλοι οι πολιτικοί κρατούμενοι. Να επανέλθουν οι εξόριστοι. Να σταματήσουν οι εκτελέσεις, να τερματιστούν τα κέρφια και ν' αποκατασταθούν στη νομιμότητα όλες οι οργανώσεις και εφημερίδες που έχουν προγραφεί, να αποκατασταθούν όλες οι πολιτικές ελευθερίες του κυπριακού λαού. Ν' αρχίσουν διαπραγματεύσεις με τον Αρχιεπίσκοπο και τους άλλους αντιπροσώπους του κυπριακού λαού πάνω στη βάση της αρχής της αυτοδιάθεσης για την ειρηνική και δίκαιη λύση του κυπριακού.

Ειρήνη, όχι πόλεμο και καταστροφή, λευτεριά, όχι εκτελέσεις, στρατόπεδα συγκέντρωσης και καταπίεσης. Αυτή είναι η μυριόστομη κραυγή που βγαίνει από τα στόματα ολόκληρου του κυπριακού λαού και ενώνεται με την παγκόσμια επιταγή της κοινής και επίσημης γνώμης".

ΣΤΟΝ ΛΥΚΑΒΗΤΤΟ: Στις 20 Φεβρουαρίου 1957 οι κ.κ. Ε. Παπαϊάννου και Α. Φάντης θα εγκαταλείψουν το κρησφύγετο της Ακρόπολης και θα χωρίσουν. Ο Κώστας Χίππης θα μεταφέρει τον Γ.Γ. του ΑΚΕΛ στον Λυκαβηττό, στο σπίτι του Ματθαίου και της Λούλλας Νικολαΐδου (6 Δεινοκράτους) το δε Β Γ.Γ. στην περιοχή Καϊμακλίου.

Το ζεύγος Νικολαΐδου που μένει τώρα στην οδό Ομήρου αρ. 1 στον Λυκαβηττό, έχει και εκείνο να μας αφηγηθεί πολλά περιστατικά από τη ζωή του κ. Ε. Παπαϊωάννου που παρά την κλονισμένη υγεία του, εργάζεται εντατικά, συσκέπτεται και τα παράνομα καθοδηγητικά στελέχη του Κόμματος δέχεται και ανταποκρίνεται στον αχό και παλμό ενός τυραννισμένου λαού. Η κ. Λούλα Νικολαΐδου μάλιστα θα μας διηγηθεί ότι μια μέρα...

"...οι γειτόνισσες μου, μου είπαν ότι ο σχολιαστής που μιλούσε από τον ραδιοσταθμό και που έκαμνε εγγλέζικη προπαγάνδα, ήταν ο Παπαϊωάννου. Εγώ, φυσικά γελούσα από μέσα μου, μα και νευρίαζα. Έτσι μου ερχόταν να τους πω: Ελάτε λοιπόν, σπίτι μας να τον δείτε. Μένει στο δεύτερο δωμάτιο αριστερά. Αλλά καταλάβατε πως αυτό δεν μπορούσε να γίνει..."

Στο Λυκαβηττό ο κ. Παπαϊωάννου θα μείνει μέχρι τον Μάη **1957** οπότεν απολύονται οι πολιτικοί κρατούμενοι του ΑΚΕΛ και αίρονται τα διατάγματα σύλληψης των κ.κ. Φάντη, Κατσουνιδη και άλλων (που είχαν συλληφθεί) και των κ.κ. Παπαϊωάννου, Γεωργίου και Χρήστου που είχαν δραπετεύσει".